

מראי מקומות - תענית

כז:

א. בא ידעי' ונטל חלקו

הביא הרש"ש מש"כ רש"י בערכין (יב): דידעי' נטל חלקו ברוה"ק, וכ' הרש"ש דדוחק הוא. ולכן פי' דבין הד' משמרות שבאו לא היו צריכים להגריל, שהרי הי' להם סדר שלהם כבר מבית ראשון. אלא היו צריכין רק לעשות גורלות בכל משמר ומשמר בין השש משפחות לדעת הסדר. ולכן כ' דהיו כאן ד' גורלות, כל משמר עשה גורל בפנ"ע, ועי"ז סדרו השש משפחות של כל משמר. אלא דהק', דלכאו' חרים יכול לטעון דבבית ראשון זכה להיות שלישי, ועכשיו אינו אלא לאחר ז', דהיינו אחר כל השש של ידעי', וכן יטעון אימר על דרך זה, והניח בקו'.

ב. אלא ידעיה עיקר ויהויריב טפל לו

פרש"י, דכשיעלה יהויריב, לא יהי' הוא בתחלה כמו שהי' בבית ראשון, אלא הוא יהי' בשבוע ה' של ידעי', ועכשיו יהי' ידעי' נחלק רק לה' חלקים [ולמה הוא דוקא בסוף ידעי', כ' היעב"ץ דמאי חזית לעשותו סניף לאחרים, ואין שייך לעשותו באחרונה, דא"כ נראה שהוא בראשונה כמו שהי' בתחלה, וממילא עשאתו סניף לידעי' דוקא]. והק' הגבורת ארי, דיוצא לפי רש"י דאם עלו כולם, דימצאו כל המשמרות כמו שהיו בבית ראשון, ולא יפסדו כלום מחמת עצלותם [ואף דהמשמרות שהיו בראשון מפסידים שאינם עוד בראשונה, אבל שאר המשמרות אינם מפסידים כלום]. ולכן ביאר דלא כרש"י, אלא דבאמת אפי' אם עלו יהויריב לא יהי' להם משמר בפנ"ע כלל, אלא יתערבו עם משמר ידעי', ומשמשים עמהם באותו שבוע. והנפק"מ דידעי' עיקר ויהויריב טפל הוא דדוקא ממשפחת ידעי' מונין ראשי משמרות וראשי בית אב, ולא מיהויריב.

ג. אתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה

הק' המהרצ"ח, הא כבר הבטיח ד' שלא להביא עוד מבול על הארץ, וא"כ למה ירא אברהם מזה. וכ' דאף דהבטיח שלא יביא מבול של מים, אבל אולי יביא מבול של אש וכדו' (ולא כ' כמש"כ רש"י על התורה בפ' שמות דעל כל העולם לא יביא, אבל אולי על אומה א' יביא, דאם על כלל ישראל יביא, אז ודאי ישחת כל העולם, ונמצא שהוא בעל כרחך על כל העולם).

ד. אנשי משמר היו מתפללין וכו'

ע' פרש"י, ואם מבארים דברי רש"י ע"פ הג' הב"ח, לכאו' הפי' הוא דבין אנשי משמר של הברייתא בין אנשי מעמד על אנשי מעמד קאי, ואנשי משמר קאי על אנשי מעמד דעלו לירושלים, ואנשי מעמד היינו האנשי מעמד שנשארו

בעריהם. ולפי רש"י, יש לעי' באמת אם אנשי מעמד שהיו בירושלים היו מתעניין בכלל, שהרי לשון הברייתא משמע שרק אנשי מעמד היו מתעניין, ולא מה שהברייתא קוראת אנשי משמר. וע' במאירי שכ' סתם אנשי מעמד, ולא הביא ב' דינים בכלל, רק הדין דאנשי מעמד מתעניין ומתפללים, וי"ל דזהו בין האנשי מעמד של ירושלים ובין האנשי מעמד של הערים, ואזיל המאירי לשיטתו, דלעיל הביא המאירי דעת הראב"ד דהאנשי מעמד של הערים היו מקבלים על עצמם לעשות כדין האנשי מעמד של ירושלים, וא"כ לכאו' משמע דדין א' להם, וכולם מתעניין (אבל צע"ק מה שנקט' הברייתא לשון מתכנסין "לביית הכנסת", דלכאו' התכלית של אנשי המעמד בירושלים הי' להיות דוקא אצל הקרבן בבהמ"ק, ובאמת המאירי לא הביא אותו לשון, ואולי לא הי' בגירסתו). ועי"ע בר' גרשום כאן, שביאר הא דאנשי משמר דהיינו כהנים מאותו משמר שהיו בבתי אבות שאינם עובדים באותו היום, הם היו מתפללים על קרבן אחיהם [ולשון "אחיהם" מדויק היטב לשיטתו]. וביאר הא דאנשי מעמד קאי על אנשי מעמד שבהערים, ולדעתו לכאו' אין הברייתא מדברת על אנשי מעמד בירושלים כלל, וצ"ע לדעתו מה הי' דינם. (ואולי הי' מוכרח לומר כן מהא דנקט לשון "בית הכנסת", כמש"כ לעיל, אבל צ"ע על הברייתא למה לא הביא דינם).

ה. בשני על יורדי הים, ... מפני שהוא שלישי ליצירה

כ' הרשב"א (שו"ת, ח"ג סי' ר"צ) להעיר אהא דאין מברכין על בשמים במוצאי יו"ט שחל באמצע השבוע, ומ"ש ממוצאי שבת (וע' בדברינו בביצה [ט"ז] בענין אם יש נשמה יתירה ביו"ט). וביאר ע"פ המבואר בסוגיין, דהתפלות היו כנגד ששת ימי בראשית, דכל יום מימי השבוע הוא כנגד יום של ו' ימי בראשית, דבאמת הימים של כל שבוע הם כמו הימים של ששת ימי בראשית. וכיון שכן, יום א', שהוא חלוש מכל הימים, שהוא הי' תחלה, ולכן צריך החיזוק של בשמים (וצע"ק, דא"כ למה לא הוזכר בסוגיין דאין מתעניין ביום א' משום דאנו חלשים משום שהוא יום א' של בריאה). ועוד הא דאמר' דאדם חלש ביום א' שהוא יום ג' ליצירת אדם, וזהו ג"כ משום דהימים חוזרים חלילה כמו ששת ימי בראשית, ולכן כמו בתחלת בריאת אדם היום ראשון שלאחר בריאתו הוא הי' חלש, כיון שהי' יום ג' שלו, א"כ לעולם אנו צריכין לחיזוק ביום א', משא"כ ביו"ט שחל באמצע השבוע, דאז אי"צ החיזוק [והא דאי"צ בשמים במוצאי שבת שחל ביו"ט, כ' משום דהעונג יו"ט מעלה מקום הבשמים ויותר, וכמש"כ תוס' בפסחים וביצה].

המשך בעמוד הבא

מראי מקומות - תענית

כז: (המשך)

דאין לומר דאין עושין כן, והביא דוגמאות דאנו עושין כן למעשה. ותי, דאז ודאי יש לחוש ליוצאין, דאולי יש שידעין בסדרו של יום, דאין קורין אלא ב' פרשיות אלו, ויצאו לאחר הקורא הראשון, ויסברו או דפ' יהי רקיע יחלק לשתיים, או שלא יהיו אלא ב' קורין. עוד הק' הפני יהושע במגילה שם, למה צריכין לדלוג או לפסוק, לתקין דא' יקרא פ' בראשית, ב' יהי רקיע, והג' יקו המים, דנהי דאין שייך לעשות כן בר"ח, שהרי אין הפרשיות לפני ולפניה מעניינו של יום בכלל, אבל בבראשית לכאור' הכל מעניינו, וא"כ למה אין קורין בזה האופן. וכ' דלכאור' י"ל דהיו רוצים להשוות הקריאות של כל הימים, ואם יקראו יותר ביום א' מבשאר ימים יהי קנאה בימי מעשה בראשית, ולכן השווים.

ז. כל פסוקא דלא פסקי' משה אנן לא פסקינן כ' הערוך השלחן (או"ח רע"א, כ"ה), דיש נוהגין להתחיל קידוש בליל שבת מ"וירא אלקים כל אשר עשה, וכו", לפי ש"ויהי ערב ויהי בקר" הוא באמצע הפסוק, וכ' דנכון הוא. ולגבי הא דנוהגין לומר בבקר "על כן ברך וכו'", כ' הערה"ש (רפ"ט, ג') ליישב המנהג, דאין כוונתו לומר פסוק, אלא להקדים איזה דברים להברכה.

ו. ברביעי על אסכרא שלא תיפול על התנוקות פרש"י, מדכתי' מארת חסר, משמע לשון קללה. וכ' הרי"ף על הע"י, דמה דנקט על התנוקות דוקא, היינו משום דהמאור הקטן נתמעט, ולכן כתי' מארת חסר, וע"כ יש לחוש שמא אסכרה תפול בקטנים (אולם לא ביאר מ"ש אסכרה, ואי' ברש"י על הע"י בסוגריים, דאסכרה בא על לה"ה, וביום ד' הראשון הי' לה"ה, שהלבנה התלוננה שאין שייך להיות ב' מלכים בכתר א', וזהו גדר של לה"ה ואולי יש לבאר עוד, דאי' בחז"ל דאסכרה היא המיתה החמורה ביותר, וא"כ י"ל דסתם מארה היינו אסכרה, וצ"ע).

ז. נשמה יתירה פרש"י, שמרחיבים דעתו לאכילה ושתי'. וכ' השטמ"ק בביצה (טז) באור"א, דנשמה יתירה היינו דעל ידו חל עליו שפע אלוקי ושכל יותר לעסוק בתורה ולעיין במעשה ד'.

ח. רב אמר דולג ושמואל אמר פוסק הק' הרשב"א במגילה (כב.), למה צריך לדלוג או לפסוק, ליקרי הראשון פ' בראשית, וגם השני יקרא פ' בראשית, והשלישי יקרא ויהי רקיע, ואז אין שום חשש של נכנסין ויוצאין, וגם אין לחוש משום כל פסוקי דלא פסק משה וכו' [וע"ש דכ']